

Література

1. Довідник з агрохімічного та агроекологічного стану ґрунтів України / за ред. Б.С. Носка, Б.С. Прістера, М.В. Любоди. – К. : Вид-во "Урожай", 1994. – 333 с.
2. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними. – Львів : Вид-во "Гриф Фонд", 2010. – 92 с.
3. Соломаха В.А. Збереження біорізноманіття у зв'язку із сільськогосподарською діяльністю : методичні рекомендації / В.А. Соломаха, А.М. Малієнко, Я.І. Мовчан та ін. – К. : Вид-во ЦНДІ, 2005. – 123 с.
4. Клименко М.О. Моніторинг довкілля : підручник / М.О. Клименко, А.М. Прищеп, Н.М. Вознюк. – К. : Вид-во "Академія", 2006. – 360 с.
5. Маринич О.М. Фізична географія України : підручник / О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 511 с.
6. Медведєв В.В. Стан робіт з моніторингу ґрунтів в Україні / В.В. Медведєв, Т.М. Лак-тіонова // Екологічний вісник : наук.-популярн. еколог. журнал. – 2003. – № 5/6. – С. 8-10.
7. Методичні рекомендації щодо режиму збереження лісових екосистем на територіях природно-заповідного фонду України різних категорій / уклад. М.П. Стеценко, Л.П. Яременко, В.А. Парфенюк та ін. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2003. – 56 с.
8. Мудрак О.В. Методика вдосконалення екологічного моніторингу агроландшафтів як просторових елементів екомережі Поділля / О.В. Мудрак // Науковий вісник НУБіП України : зб. наук. праць. – Сер.: Лісівництво та декоративне садівництво. – К. : Вид-во НУБіП України. – 2009. – Вип. 132. – С. 264-276.
9. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи : монографія / О.В. Мудрак. – Вінниця : Вид-во "СПД Главацька Р.В.", 2012. – 914 с.
10. Патика В.П. Агроекологічний моніторинг та паспортизація сільськогосподарських земель / В.П. Патика, О.Г. Тараріко. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2002. – 96 с.
11. Попович С.Ю. Заповідне лісознавство : навч. посібн. / С.Ю. Попович, О.М. Корінько, П.М. Устименко. – Тернопіль : Вид-во "Навч. книга – Богдан", 2009. – 384 с.
12. Природоохоронне законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний за <http://www.rada.gov.ua> – Назва з екрану.
13. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Методологія дослідження видової та ценотичної різноманітності екомережі України / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, Д.В. Дубина, В.М. Мінарченко // Український ботанічний журнал : наук. журнал НАН України, Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного. – 2003. – Т. 60, № 4. – С. 374-380.

Мудрак А.В. Организация и совершенствование системы экологического мониторинга заповедных территорий Подолья

Основным аспектом устойчивого развития Подолья является организация и совершенствование системы экологического мониторинга заповедных объектов. Представлены виды мониторинга природоохранных территорий, его составляющие, задачи. Особое внимание обращено на разработку схемы комплексной системы мониторинга (виды, уровни, направления, параметры, методика и порядок проведения). Проанализированы основные недостатки в организации действующей системы мониторинга охраняемых территорий в рамках региональной экосети. Для совершенствования системы экологического мониторинга заповедных территорий Подолья предложен комплекс мероприятий.

Ключевые слова: экологический мониторинг, природно-заповедные территории, региональная экосеть, биоразнообразие, Подолье.

Mudrak A.V. Organization and Improvement of the Environmental Monitoring System for Protected Natural Areas in Podillya

The main aspect of sustainable development of Podillya is to organize and improve the ecological monitoring of protected areas. Various types of protected areas monitoring, and also its component tasks are presented. Particular attention is paid to the development of integrated circuit monitoring system (types, levels, lines, parameters, methods and procedures for conducting). The basic disadvantages in the current system of monitoring of protected areas within the regional ecological network are analysed. The complex of measures is offered to improve environmental monitoring system of protected areas Podillya.

Key words: environmental monitoring, protected natural areas, regional ecological network, biodiversity, Podillya.

УДК 340.134.002.68:001.[8+4]

Аспір. Ю.В. Вдович¹ –
НЛТУ України, м. Львів

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІАЛЬНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Розглянуто питання гармонізації понятійно-категоріального апарату основних законодавчих актів України з питань поводження з відходами. Значну увагу приділено аналізу термінів, що стосуються поняття "відходи", а також їх логічному взаємозв'язку. На основі проведеного аналізу визначено основні проблемні питання щодо узгодження основних термінів у різних законодавчих актах України та запропоновано шляхи їх усунення. Зокрема виділено три класифікаційні ознаки для структурування відходів, запропоновано внести до Закону України "Про відходи" деякі визначення термінів, а також сформовано структуру відходів.

Ключові слова: відходи, законодавство стосовно відходів, класифікація відходів, структура відходів.

Актуальним питанням є гармонізація українського та міжнародного законодавства у різних сферах. Проте внутрішні законодавчі акти України не завжди узгоджуються між собою, а в деяких випадках містять різні твердження стосовно одного й того ж питання.

Метою роботи є порівняння чинних законодавчих актів України у сфері поводження з відходами та визначення "проблемних зон", які потребують деталізації, подальшого доопрацювання і розвитку. До такого аналізу спонукала необхідність визначення місця твердих побутових відходів у загальному переліку відходів. Основним законодавчим актом, який регулює питання у сфері поводження з відходами, є Закон України "Про відходи". Цей закон визначає організаційні, економічні та правові засади діяльності, пов'язаної з поводженням з відходами, а також із відверненням негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я людини. У цьому ж законі наведені визначення основних термінів. Терміни, які стосуються самого поняття "відходи" (а не дій, послуг, місць і тощо):

1. Відходи.
2. Небезпечні відходи.
3. Відходи як вторинна сировина.
4. Відходи тваринного походження.
5. Побутові відходи.
6. Тверді відходи.
7. Рідкі відходи.

Із зазначеного переліку найбільш загальним і "містким" терміном є "відходи".

Відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення, і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення [1]. У цьому визначенні немає посилення на подальший розподіл (чи класифікацію) відходів. Тому розглянемо зміст наступного терміна – небезпечні відходи.

¹ Наук. керівник: доц. Л.І. Максимів, канд. екон. наук

Небезпечні відходи – відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними [1]. Отже, законодавець розглядає небезпечні відходи як складник відходів.

Відходи як вторинна сировина – відходи, для утилізації та перероблення яких в Україні існують відповідні технології та виробничо-технологічні і/або економічні передумови [1]. Зазначені відходи (як вторинна сировина) не можуть перебувати на одному структурному рівні з небезпечними відходами, оскільки вони можуть бути як частиною відходів загалом, так і входити до складу небезпечних відходів.

Як результат аналізу перших трьох термінів запропоновано дві класифікаційні ознаки для відходів: 1) за рівнем безпеки. 2) за можливістю повторного перероблення. У процесі подальшого аналізу термінів, визначених законом, можна буде з'ясувати приналежність відходів до однієї із запропонованих ознак або, за потреби, визначити нову. Розглянуто інші терміни, визначення яких містяться у зазначеному нормативному документі.

Відходи тваринного походження – загиблі тварини, відходи, що утворилися внаслідок виготовлення продукції із тваринної сировини, непридатної для споживання людиною і твариною, а також підлягають обов'язковій утилізації, крім продуктів метаболізму, що використовуються для виробництва біогазу або органічних добрив [1].

Судячи з визначення, цей тип відходів не можна віднести ні до групи відходів за рівнем безпеки, ні до групи за можливістю вторинного перероблення. Відходи тваринного походження є надто деталізованим видом відходів, який не варто виділяти в окрему класифікаційну групу.

Побутові відходи – відходи, що утворюються у процесі життя і діяльності людини в житлових і нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних із виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення [1].

Цей тип відходів варто виділити в окрему групу і ввести ще одну класифікаційну ознаку "За місцем виникнення". Також у визначенні побутових відходів наведено їх частковий розподіл на тверді, великогабаритні, ремонтні та рідкі. Останні два терміни початкового списку характеризують два з чотирьох складників побутових відходів. Отже, розглянуто всі терміни, зазначені в Законі України "Про відходи", які стосуються поняття "відходи". Наведені терміни, які характеризують групи відходів, між собою логічно не пов'язані.

З метою структурування відходів виділено три класифікаційні ознаки. До кожної ознаки віднесено по одному типу відходів, які наведено в Законі України "Про відходи". Щоб логічно завершити структурування відходів, запропоновано доповнити наявні види відходів у межах класифікаційних ознак:

1. У межах класифікаційної ознаки "За рівнем безпеки", окрім небезпечних, виділити безпечні відходи.
2. За класифікаційною ознакою "За можливістю вторинного перероблення" до "Відходів як вторинна сировина" додати "Відходи, що не підлягають переробці".

3. За класифікаційною ознакою "За місцем виникнення" – на один структурний рівень з побутовими відходами поставити промислові відходи.

Крім цього, потрібно розмістити класифікаційні ознаки в логічному порядку, щоб вони відображали поділ (структуру) відходів від найбільшої до найменшої групи. Найширшою класифікаційною ознакою є "За місцем виникнення", потім – "За рівнем безпеки" і останньою – "За можливістю вторинного перероблення". Отже, щоб узагальнити структурування відходів, запропоновано подану нижче схему (рис.).

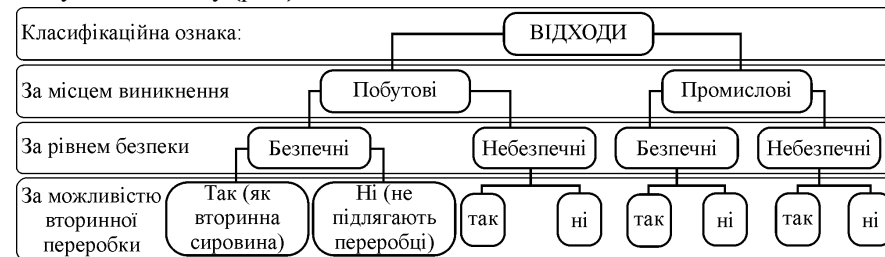

Рис. Структура відходів за класифікаційними ознаками

Окрім Закону України "Про відходи", питання відходів регламентує Закон України "Про поводження з радіоактивними відходами". У цьому законі наведено такі терміни, що стосуються відходів:

1. Довгонаявні радіоактивні відходи.
2. Коротконаявні радіоактивні відходи.
3. Радіоактивні відходи.

Згідно з визначенням, радіоактивні відходи – матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені чинними нормами, за умови, що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається [2]. Сам поділ радіоактивних відходів на коротко- та довгонаявні відбувається за терміном контролю органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки (відповідно до 300 років та більше).

Таким чином, якщо повернутись до попередніх класифікаційних ознак, то радіоактивні відходи можна розглядати як частину небезпечних відходів, які потребують особливого регулювання. Доцільним було б доповнити Закон України "Про відходи" визначенням термінів "промислові відходи", "безпечні відходи" та "відходи, що не підлягають переробці", а також внести деякі уточнення до вже наявних термінів, щоб остаточно гармонізувати створену класифікацію. Проаналізовано ще один нормативний документ, який безпосередньо стосується розподілу відходів на групи – Класифікатор відходів ДК 005-96.

Державний класифікатор відходів – систематизований перелік кодів і назв відходів, призначений для використання в державній статистиці з метою надання різнобічної та обґрунтованої інформації про утворення, накопичення, оброблення (перероблення), знешкодження та видалення відходів [1].

Зазначений документ належить до державної системи класифікації та кодування техніко-економічної та соціальної інформації. Класифікатор відходів містить перелік термінів і їх визначення, серед яких є терміни "відходи" і "небезпечні відходи", які за змістом збігаються з аналогічними термінами, наведеними

в Законі України "Про відходи". Окрім термінів, у Класифікаторі відходів детально описано, що саме належить до відходів [3]:

- залишки сировини, матеріалів, напівфабрикатів тощо, утворені в процесі виробництва продукції або виконання робіт і втратили цілком або частково вихідні споживчі властивості (відходи виробництва);
- розкриті й супутні гірничі породи, що видобуваються у процесі розроблення родовищ корисних копалин;
- залишкові продукти збагачення та інші види первинної оброблення сировини (шлам, пил, відсів тощо);
- новоутворені речовини та їх суміші, утворені в термічних, хімічних та інших процесах і які не є метою цього виробництва (шлак, зола, кубові залишки, інші тверді та пастоподібні утворення, а також рідини та аерозолі);
- залишкові продукти сільськогосподарського виробництва (зокрема тваринництва), лісівництва і лісозаготівель;
- бракована, некондиційна продукція усіх видів економічної діяльності або продукція, що забруднена небезпечними речовинами і не придатна до використання;
- неідентифікована продукція, застосування (експлуатація) або вживання якої може спричинити непередбачені наслідки, зокрема мінеральні добрива, отрутохімікати, інші речовини;
- зіпсовані (пошкоджені) й неремонтоздатні чи відпрацьовані, фізично або морально зношені вироби та матеріали, які втратили свої споживчі властивості (відходи споживання);
- залишки продуктів харчування, побутових речей, пакувальних матеріалів тощо (побутові відходи);
- осади очисних промислових споруд, споруд комунальних та інших служб;
- залишки від медичного та ветеринарного обслуговування, медико-біологічної та хіміко-фармацевтичної промисловості, аптечної справи;
- залишкові продукти всіх інших видів діяльності підприємств, установ, організацій і населення;
- матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені чинними нормами, за умови, що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається (радіоактивні відходи).

Типи відходів, наведені в переліку, не згруповані за жодними ознаками і лише визначають об'єкти (матеріали, речовини, предмети), які можуть бути відходами. У класифікаторі відбувається такий поділ відходів:

1. Специфічні відходи, які утворюються у сировинних, видобувних та обробних галузях економіки.
2. Специфічні відходи, які утворюються у сфері надання послуг.

Основною неточністю (невідповідністю) залишається те, що документ називається "Класифікатор відходів", у термінології наведено визначення відходів і небезпечних відходів, а в процесі класифікації відходів вживається термін "специфічні відходи", який у цьому документі (і в попередніх розглянутих) роз'яснення не має. Окремо в класифікаторі відходів розглядається класифікація послуг, пов'язаних із відходами. Не зупиняючись на послідовності утворення коду для кожного виду відходів, розглянуто кожний з трьох структурних складників.

Перший складник – специфічні відходи, які утворюються у сировинних, видобувних та обробних галузях економіки. Укрупнено сюди належить 30 груп відходів [3]. Наведено лише послідовний перелік груп (номер у переліку не є кодом групи у класифікаторі відходів):

1. Відходи виробництва продукції сільського господарства та мисливства.
2. Відходи виробництва продукції лісового господарства та лісозаготівлі.
3. Відходи добування риби та продуктів рибальства інших.
4. Відходи видобування вугілля кам'яного, лігніту (вугілля бурого), торфу.
5. Відходи видобування нафти сирової та газу природного; відходи, які утворилися від надання послуг щодо видобування нафти та газу (крім розвідувальних послуг).
6. Відходи видобування та збагачення руд уранових і торієвих.
7. Відходи видобування руд металевих.
8. Відходи видобування корисних копалин інших.
9. Відходи виробництва продуктів харчових та напоїв.
10. Відходи виробництва виробів тютюнових.
11. Відходи виробництва текстилю.
12. Відходи виробництва одягу, хутра.
13. Відходи виробництва шкіри та виробів шкіряних.
14. Відходи виробництва деревини та виробів з деревини та корку, виробів з солом та матеріалів інших.
15. Відходи виробництва целюлози паперу та виробів паперових.
16. Відходи виробництва продукції друкованої та тиражування носіїв інформації з записом.
17. Відходи виробництва коксу, продуктів нафтоперероблення та палива ядерного.
18. Відходи виробництва хімікалій, продукції хімічної та волокна штучного.
19. Відходи виробництва виробів гумових і пластмасових.
20. Відходи виробництва продукції іншої з нерудних мінералів.
21. Відходи виробництва металів основних.
22. Відходи виробництва виробів металевих збірних.
23. Відходи виробництва машин та обладнання.
24. Відходи виробництва машинок офісних та комп'ютерів.
25. Відходи виробництва машин та апаратів електричних.
26. Відходи виробництва обладнання та апаратури для радіо, телебачення і зв'язку.
27. Відходи виробництва приладів медичних, пристроїв вимірювальних точних, пристроїв оптичних, годинників.
28. Відходи виробництва автомобілів, причепів і напівпричепів.
29. Відходи виробництва обладнання транспортного іншого.
30. Відходи виробництва товарів промислових інших.

Другий складник – специфічні відходи, які утворюються у сфері надання послуг. Сюди належать 8 укрупнених груп відходів [3]:

1. Відходи виробництва і розподілу енергії електричної, газу, пари та води гарячої.
2. Відходи, одержані від добування, очищення та розподілу води.
3. Відходи будівельних робіт, знесення будівель і споруд та відходи, утворювані внаслідок техногенних катастроф (аварій), природних катастроф та явищ.
4. Відходи роздрібною торгівлі.
5. Відходи, пов'язані з послугами транспорту.
6. Відходи діяльності установ громадського харчування, технічного обслуговування та ремонту устаткування, приладів та виробів інших, відходи комунальні та аналогічні неспецифічні промислові інші.

7. Відходи від надання послуг з охорони здоров'я людей та ветеринарних і (чи) від пов'язаних з цим дослідних робіт.
8. Відходи вторинні від надання послуг зі збирання, видалення та оброблення відходів.

Загалом, за двома групами, налічено 38 укрупнених груп відходів. Ці групи є першим рівнем класифікації відходів – першою з чотирьох частин структури коду відходів. Кожна група відповідає виду економічної діяльності, в межах якої утворилися відходи (гармонізовано з кодами угруповань Класифікатора видів економічної діяльності).

Наступні рівні деталізації структури коду відходів такі:

- другий – фаза процесу, на якій утворилися відходи;
- третій – елемент процесу, від якого утворилися відходи;
- четвертий – вид відходів.

Якщо зіставляти цей перелік із запропонованою класифікацією відходів, то всі перелічені відходи можна віднести до групи промислових відходів.

Третій складник – класифікація послуг, пов'язаних із відходами. Сюди входить п'ять груп послуг [3]:

1. Послуги законодавчі у сфері утворення, використання, знешкодження та видалення відходів.
2. Послуги з організаційно-економічного управління відходами.
3. Послуги науково-технічні та техніко-методичні, пов'язані з відходами.
4. Послуги виробничо-технологічні щодо відходів.
5. Послуги з інфраструктурного забезпечення діяльності, пов'язаної з відходами.

Класифікація послуг, пов'язаних із відходами, також має чотири рівні. Перелічені групи становлять перший рівень – група послуг. Наступні рівні структури коду: вид послуг; узагальнена назва послуги; конкретна назва послуги. Отже, присвоєння коду для певного виду відходів є трудомістким процесом і потребує ґрунтовних знань.

Висновки. Проаналізовано основні законодавчі акти у сфері поводження з відходами.

1. Законодавчі акти, які є основоположними у сфері поводження з відходами, не узгоджені між собою і подають суперечливу інформацію, що ускладнює роботу користувачів.
2. У Законі України "Про відходи" відсутня чітка класифікація відходів. Наведені терміни логічно не пов'язані між собою і потребують уточнення.
3. Детального розгляду потребує термін "небезпечні відходи", адже в законі не наведено ні класифікації, ні груп відходів, які б відносилися до цього виду відходів. Окремим питанням залишається віднесення відходів до класу небезпеки.
4. На основі Закону України "Про відходи" виділено три класифікаційні ознаки для структурування відходів – за місцем виникнення, за рівнем небезпеки та за можливістю повторного перероблення.
5. За вказаними класифікаційними ознаками сформовано структуру відходів.
6. У Класифікаторі відходів формування груп відходів відбувається за місцем їх утворення і пов'язано з Класифікатором видів економічної діяльності.

Література

1. Закон України "Про відходи". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws> – Назва з екрана.
2. Закон України "Про поводження з радіоактивними відходами". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws> – Назва з екрана.
3. Державний класифікатор відходів ДК 005-96. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ukrstat.org/uk/work/klass200.n.htm> – Назва з екрана.

Вдович Ю.В. Сравнительный анализ категориально-терминологического аппарата действующего законодательства Украины в сфере обращения с отходами

Рассмотрены вопросы гармонизации понятийно-категориального аппарата основных законодательных актов Украины по вопросам обращения с отходами. Значительное внимание уделено анализу терминов, касающихся понятия "отходы", а также их логической взаимосвязи. На основе проведенного анализа определены основные проблемные вопросы по согласованию основных терминов в различных законодательных актах Украины и предложены пути их устранения. В частности, выделены три классификационных признака для структурирования отходов, предложено внести в Закон Украины "Об отходах" некоторые определения терминов, а также сформирована структура отходов.

Ключевые слова: отходы, законодательство относительно отходов, классификация отходов, структура отходов.

Vdovych Yu.V. The Comparative Analysis of Current Ukrainian Legislation on Terminology in the Field of Waste Management

The issues of main Ukrainian legislative acts on waste management harmonization are discussed. Special attention is paid to the analysis of terms related to the concept of "waste" and their logical interconnections. The problems in key terms harmonization in various legislative acts of Ukraine have been identified and the ways to solve them have been proposed. Also three classification criteria for structuring wastes and new definitions to the law on wastes are proposed. As result the waste structure is developed.

Key words: waste, legislation on waste, waste management, waste classification, waste structure.

УДК 349.6:341.24(477)[502.3:504.7*33:349.6]

Здобувач М.Г. Булгакова¹ –
НЛТУ України, м. Львів

СУЧАСНІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОРГІВЛІ КВОТАМИ НА ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ В УКРАЇНІ

Охарактеризовано сучасні економіко-правові проблеми щодо обмеження доступу до еколого-економічної інформації про торгівлю квотами на викиди парникових газів. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, які містять положення про доступ до екологічної інформації, зокрема інформації про міжнародні угоди в екологічній сфері. Обґрунтовано необхідність належного інформаційного забезпечення в Україні щодо укладених міжнародних угод про продаж квот на викиди парникових газів та їх реалізації для сприяння впровадженню принципів прозорості використання коштів під час здійснення економіко-правового механізму із продажу квот на викиди парникових газів.

Ключові слова: зміна клімату, торгівля викидами, одиниці установленної кількості, парникові гази, екологічна інформація, міжнародні угоди.

¹ Наук. керівник: доц. І.А. Дубовіч, канд. геогр. наук